

ЦИФРОВА ПЛАТФОРМІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ: СИНЕРГІЯ ВЗАЄМОДІЇ

(Рецензія на монографію: Вишневський О.С. Цифрова платформізація процесу стратегування розвитку національної економіки / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2021. 449 с.¹)

На перший погляд, зв'язок стратегічного управління і цифровізації економіки не лежить на поверхні. У межах кожного з напрямів виконано чимало досліджень і написано безліч наукових робіт. Однак цифровізація є метою багатьох сучасних стратегій, і при цьому вона змінює процес стратегування, створюючи можливості для його всеохоплюючого впровадження. У зв'язку з цим значний інтерес викликає монографія «Цифрова платформізація процесу стратегування розвитку національної економіки», підготовлена д.е.н. О.С. Вишневським. Ця робота, на відміну від багатьох інших, гармонійно поєднує в собі і філософію стратегування, і економічну теорію, і сучасні тренди розвитку цифрових платформ, і практику стратегування на державному рівні.

Монографія складається з п'яти розділів.

У першому розділі досліджено феномен цифровізації економіки, виникнення та взаємодію цифрового капіталу, цифрового виробництва, цифрових грошей, цифрових платформ, смарт-контрактів, мережевих ефектів, цифрової ренти. Окрему увагу приділено генезису формування цифрових платформ, які активно зростають та розповсюджуються останнім часом. Визначено перелік проблем, пов'язаних із цифровізацією економіки. Однією з основних проблем для подальшого розвитку цифрової економіки є те, що вона залишається підпорядкованою економічним законам, а базисом прискореного зростання платформних компаній була кредитна експансія, яка триває із середини 1980-х років. Фактично в роботі минулого року виконано прогноз щодо ймовірного зниження капіталізації цифрових платформних компаній, що спостерігається сьогодні. Наприклад, вартість акцій Meta (Facebook) за останній рік впала втричі.

Другий розділ монографії стосується теоретико-економічних і методологічних засад стратегування. Він містить основні теоретичні здобутки дослідження. Автором визначено універсальну структуру стратегії, виокремлено високорівневу та прикладну частину стратегії, сформовано парадигмальні та загальнофілософські засади для цих елементів стратегії. Побудова стратегії розглядається від абстрактного (місія, бачення, цінності) до конкретного (цілі, плани, ризики). Продемонстровано онтологічну сутність місії, гносеологічну сутність бачення та аксіологічну сутність цінностей. Доведено первинність місії по відношенню до бачення та цінностей. Разом із тим стратегування розглянуто як інститут, у якому цілепокладання є базисом. Запропоновано аксіоматику діяльності та цілепокладання, з позицій якої конкретизовано сутність ключових економічних понять (цінність, ціна, обмін, виробництво, кооперація, прибуток, збиток, попит, пропозиція, відсоток, праця, капітал). Наприклад, ринок визначено як процес одержання засобів досягнення власних цілей в обмін на засоби досягнення чужих цілей, а прибуток / збиток – як наближення / віддалення від поставленої мети.

Третій розділ присвячено аналізу розвитку національних економік в умовах стратегічної спрямованості на цифровізацію. На прикладі ЄС продемонстровано, що цифрове лідерство має стійкий характер, як і відставання, тобто цифрові лідери, як і аутсайтери, не змінюються з роками. Гіпотеза про позитивний вплив цифровізації на соціально-економічний розвиток не знайшла статистичного підтвердження.

У четвертому розділі виконано оцінку системи стратегічного управління в Україні та визначено перелік характерних для неї проблем, серед яких до найбільш важливих

¹ Із повним змістом роботи можна ознайомитися на сайті Інституту економіки промисловості НАН України за посиланням: <https://iie.org.ua/monografiyi/cifrova-platformizacija-procesu-strateguvannja-rozvitku-nacionalnoi-ekonomiki/>

належать: велика кількість стратегічних документів на національному рівні (понад 100), які ніяк не враховують зміст одного, тобто нові стратегії приймаються без урахування існуючих; низька якість виконання всіх стратегічних документів через відсутність їх узгодження з використанням ресурсів. Для вирішення цих проблем визначено необхідні умови цифровізації процесу стратегування розвитку національної економіки. Також виявлено потенційний вплив стратегічного управління на інституційний розвиток економіки України.

Останній розділ містить визначення напрямів реформування процесу стратегування національної економіки України в умовах цифровізації. Обґрунтовано доцільність створення національної цифрової платформи стратегування та запропоновано її концептуальну модель, сформовану за логікою побудови великої цифрової платформи як єдиної сукупності реєстрів суб'єктів і об'єктів розроблення, затвердження, виконання, моніторингу стратегічних документів, алгоритмів їх взаємодії та сховищ даних транзакцій, здійснених між суб'єктами процесу стратегування. Доведено, що така платформа може виступати інструментом вирішення існуючих проблем у процесі стратегування розвитку національної економіки (неузгодженість і низька якість стратегічних документів, низька мотивація до їх виконання тощо), а її впровадження дозволить забезпечити інституціоналізацію процесу стратегування на національному рівні.

Разом із безумовною науково-практичною цінністю одержаних результатів слід відзначити деякі аспекти роботи О.С. Вишневецького, які мають дискусійний характер.

Обраний для аналізу рівня цифровізації індекс DESI має низку недоліків (що є справедливим і для інших індексів), які унеможливають повну і точну оцінку такого рівня. Незважаючи на наявність індикаторів цифровізації (зв'язок, людський капітал, використання інтернет-послуг, інтеграція цифрових технологій, цифрові суспільні послуги), індекс не враховує розвиток таких цифрових технологій, як машинне навчання і штучний інтелект, Інтернет речей,

3D-друк, робототехніка, блокчейн, аналітика великих даних як в економіці загалом, так і в окремих її секторах і галузях промисловості, а також їх вплив на динаміку доданої вартості; не містить показників, пов'язаних з експортом продукції цифрової економіки (ІКТ, програмного забезпечення, обладнання для використання та аналізу великих даних, блокчейн, хмарних платформ тощо), які є важливими в умовах глобалізації економічних процесів і формування нових міжнародних ланцюжків і мереж створення вартості. Цю обмеженість індексу необхідно було б показати в роботі. Можливо, що більш широкий арсенал показників із цифровізації допоміг би виконати більш точну оцінку.

Дискусійною є позиція автора щодо поєднання системи стратегічного управління з «колективним контролем», «суспільним схваленням стратегій», їх (стратегій) «узгодженням з особистими цілями громадян». Висловлювання громадянами своїх пропозицій на стадії розроблення стратегічних документів та їх залучення до оцінювання якості роботи пов'язане з виникненням складнощів теоретичного і практичного характеру. Не можна не враховувати той факт, що в умовах низької культури стратегування розроблення стратегічних документів може бути пов'язане з маніпулюванням результатами контролю, а механізм оцінювання – мати бюрократичний і фрагментарний характер. Технічна чи функціональна неможливість населення здійснювати моніторинг розроблення та виконання стратегій у режимі онлайн може сформувавши умови для руху неприєднання до цифровізації стратегування.

Наведені дискусійні положення можуть стати базисом для подальших досліджень як автора монографії, так й інших дослідників, які цікавляться питаннями цифровізації, платформізації та стратегування.

У цілому робота заслуговує на позитивну оцінку та рекомендується для використання представниками академічної наукової спільноти, державного, муніципального і корпоративного управління.

Член-кореспондент НАН України

С.І. Князев